

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مهندسی سلامت، ایمنی و محیط زیست در

بحران‌های ناشی از تهاجم

تألیف

دکتر رضا کلهر

دکتر مهناز میرزا ابراهیم طهرانی

مهندس سید احسان ابطحی

۲۲۱۴۲۴۰

دانشکده و پژوهشکده مهندسی و پدافند غیرعامل

دانشگاه جامع امام حسین (ع)

مؤسسه چاپ و انتشارات

سرشناسه	کلهر، رضا، ۱۳۵۸.
عنوان و نام پدیدآور	مهندسی سلامت، ایمنی و محیط زیست در بحران‌های ناشی از تهاجم/ رضا کلهر، مهناز میرزاابراهیم طهرانی، سیداحسان ابطی؛ [به سفارش] دانشکده و پژوهشکده مهندسی و پدافند غیرعامل.
مشخصات نشر	تهران: دانشگاه جامع امام حسین (ع)، مؤسسه چاپ و انتشارات، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	شانزده، ۱۹۴ ص.؛ جدول.
شابک	مؤسسه چاپ و انتشارات دانشگاه جامع امام حسین (ع)؛ سری مهندسی و پدافند غیر عامل - ۶۳ ۵ - ۰۳۲ - ۲۸۶ - ۶۲۲ - ۹۷۸
وضعیت فهرست‌نویسی	فیا
یادداشت	کتابنامه: ص. ۱۹۱ - ۲۱۰.
موضوع	دفاع غیر نظامی - ایران - -- برنامه‌ریزی
موضوع	Civil defense - Iran - Planning
موضوع	دفاع غیر نظامی - ایران - -- پیش‌بینی‌های ایمنی
موضوع	Civil Defense - Iran - Safety Measures
موضوع	بهداشت صنعتی - ایران - -- مدیریت
موضوع	Industrial hygiene - Iran - Management
موضوع	بهداشت محیط زیست - ایران - -- مدیریت
موضوع	Environmental health - Iran - Administration
موضوع	مدیریت بحران - ایران - -- مدیریت
موضوع	Crisis Management - Iran
شناسه افزوده	میرزا ابراهیم طهرانی، مهناز، ۱۳۵۳.
شناسه افزوده	دانشگاه جامع امام حسین (ع). دانشکده و پژوهشکده پدافند غیرعامل
شناسه افزوده	دانشگاه جامع امام حسین (ع)، مؤسسه چاپ و انتشارات
رده‌بندی کنگره	۹۲۹ UA
رده‌بندی دیویی	۳۶۳/ ۳۵۰۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	۷۶۷۵۰۹۵

کلیه حقوق اعم از چاپ و تکثیر، نسخه‌برداری، ترجمه و اقتباس برای دانشگاه جامع امام حسین (ع) محفوظ است.

- عنوان: مهندسی سلامت، ایمنی و محیط زیست در بحران‌های ناشی از تهاجم
- تألیف: دکتر رضا کلهر، دکتر مهناز میرزاابراهیم طهرانی و مهندس سیداحسان ابطی
- ویراستار ادبی: طاهره سینجلی
- صفحه‌آرا: مرضیه روشن‌روان
- طراح جلد: مصطفی عظیمی
- لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مرکز چاپ بلاغ
- نوبت چاپ: اول (تیر ماه ۱۴۰۰)
- شمارگان: ۲۰۰ نسخه
- قیمت: ۷۵۰,۰۰۰ ریال
- نشانی: تهران، بزرگراه شهید بابایی، بعد از پل لشکرک، دانشگاه جامع امام حسین (ع)، معاونت پژوهش و فناوری، مؤسسه چاپ و انتشارات، تلفن: ۷۴۱۸۸۲۶۰ دورنگار: ۷۴۱۸۸۲۷۴
- مرکز پخش: تهران، میلان فردوسی، فروشگاه و نمایشگاه مؤسسه چاپ و انتشارات دانشگاه جامع امام حسین (ع)، تلفن: ۸۸۳۹۲۹۷

بسم الله الرحمن الرحيم

«يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا...»

حکمت را به هر کس بخواهد می‌دهد و کسی که به او حکمت داده شود، حقا خیری فراوان داده شده است...

(سوره مبارکه بقره - آیه ۲۶۹)

انقلاب کبیر اسلامی نمونه تاریخی بی‌بدیل از حرکت اجتماعی عظیمی است که با سرنگونی طاغوت و برپایی نظام مقدس جمهوری اسلامی، امیدهای فراوانی را در دل مستضعفان و آزادی‌خواهان جهان برای تحقق آرمان‌های بلند دولت و جامعه اسلامی و در نهایت، تمدن بزرگ اسلامی پدید آورد. در این میان، نهادهای علمی، به‌ویژه دانشگاه‌ها، باید نقش کلیدی سوزن‌بانی و هدایت قطار پیشرفت و رشد جامعه را در مسیر صحیح انقلاب ایفا نمایند.

دانشگاه جامع امام حسین علیه السلام، به‌عنوان «دانشگاه سازمانی سپاه در تراز انقلاب اسلامی، با شعار «تزکیه، جهاد علمی، دانشگاه تمدنی ساز»، در کنار مسئولیت مهم انسان‌سازی و تربیت سربازان عصر ظهور، وظیفه تولید و نشر معارف پاسداری از انقلاب اسلامی را نیز برعهده دارد. در این راستا، معاونت پژوهش و فناوری دانشگاه برای تکمیل چرخه مدیریت دانش بومی با سه ویژگی «اسلامی بودن»، «روزآمدی» و «کارآمدی»، با هدف دستیابی به مرجعیت علمی، افتخار و تلاش می‌کند تا زمینه و بستر لازم را برای اساتید و پژوهشگران محترم این عرصه فراهم نماید. امید است در سایه الطاف بیکران الهی و با گسترش فعالیت‌های انتشاراتی مؤسسه چاپ و انتشارات دانشگاه جامع امام حسین علیه السلام، این رسالت خطیر تحقق یابد.

در پایان، بر روح ملکوتی معمار و رهبر کبیر انقلاب اسلامی، حضرت امام خمینی قدس سره، و همچنین شهدای گران‌قدر انقلاب اسلامی، دفاع مقدس و مدافعان حرم درود می‌فرستیم و با آرزوی سلامتی و توفیقات هرچه بیشتر مقام معظم رهبری، امام خامنه‌ای دام ظلّه، و نیز خدمتگزاران اسلام و کشور، از اساتید، فرهیختگان و اهل نقد و نظر تقاضا می‌کنیم که با ارائه نظرها و پیشنهادهای خود، ما را یاری نمایند.

و من الله التوفیق و علیه التکلان

معاونت پژوهشی و فناوری

دانشگاه جامع امام حسین (علیه السلام)

فهرست مطالب

پیشگفتار هفده

فصل اول: مبانی و اصول مدیریت بحران/۱

۱	مقدمه
۱	تعاریف و مفاهیم مدیریت بحران
۱	بحران
۳	بحران ملی
۳	مدیریت بحران
۴	بلایا
۴	فاجعه
۴	تروریسم
۵	بلایای طبیعی
۵	بحران‌های تکنولوژیکی
۵	وضعیت اضطراری
۶	مانور شرایط اضطراری
۶	انواع وضعیت اضطراری
۶	۱. تقسیم‌بندی به لحاظ وسعت حادثه
۶	۲. تقسیم‌بندی به لحاظ منشأ حادثه
۶	کمیت اضطراری
۶	مرکز کنترل اضطراری
۶	مدیریت جامع بحران
۷	پیشگیری
۷	آمادگی

۸	مقابله
۸	بازسازی و بازتوانی
۸	امداد و نجات
۹	تقسیم‌بندی انواع بحران
۹	از نظر ماهیت
۹	از نظر منشأ
۹	از نظر پایداری
۹	از نظر نوع
۹	- بحران‌های نظامی
۹	- بحران‌های امنیتی
۱۰	- بحران‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی
۱۰	- بحران‌های سایبری
۱۰	از نظر شیوه بروز (دیدگاه بارسونز)
۱۰	- بحران‌های فوری یا ناگهانی (Abrupt Crises)
۱۰	- بحران‌های تدریجی (Cumulative Crises)
۱۱	- بحران‌های ادامه‌دار
۱۱	راهبردهای مقابله با بحران
۱۱	۱. راهبرد بازدارنده و فراکنشی
۱۱	۲. راهبرد واکنشی
۱۱	۳. راهبرد تعاملی
۱۱	۴. راهبرد گزینشی
۱۲	مراحل شکل‌گیری بحران
۱۳	مقایسه بحران‌های ناگهانی و تدریجی
۱۳	تصمیم‌گیری در شرایط بحران
۱۴	چرخه حیات بحران
۱۴	گام اول: کاهش آثار (پیشگیری)
۱۴	گام دوم: آمادگی

۱۵.....	گام سوم: پاسخ (مقابله)
۱۵.....	گام چهارم: بازسازی
۱۷.....	رزمایش‌های مقابله با بحران
۱۸.....	انواع مانورها
۱۸.....	فرایند مدیریت در بحران‌های ناشی از تهاجم
۱۸.....	۱. مرحله قبل از بحران
۱۹.....	۲. حین بحران
۱۹.....	۳. پس از بحران
۲۱.....	اقدامات لازم در مرحله قبل از وقوع بحران‌های ناشی از تهاجم
۲۱.....	ابنیه و سازه‌ها
۲۲.....	بررسی و تدوین سناریوهای بحران ناشی از تهاجم
۲۲.....	تعریف سناریو
۲۲.....	دسته‌بندی سناریوها
۲۳.....	سناریوهای تهدید نظامی
۲۳.....	مراحل برنامه‌ریزی برای کنترل بحران
۲۵.....	معرفی مدل‌های مدیریت بحران
۲۵.....	الف) مدل مدیریت بحران تیری و میتراف
۲۶.....	ب) مدل واکنشی در مقابل مدل پیش‌فعال
۲۷.....	ج) چرخه عمر بحران و دیدگاه راهبردی نسبت به آن
۲۷.....	مدیر بحران کیست؟
۲۷.....	خصوصیات فرایند تصمیم‌گیری
۲۸.....	وظایف و ویژگی‌های مدیر بحران
۲۹.....	راهکارها قبل از وقوع بحران
۳۰.....	راهکارها در حین وقوع بحران
۳۰.....	راهکارها بعد از وقوع بحران
۳۱.....	علل بحران در سازمان‌ها

۳۲.....	راهکارها پس از وقوع بحران (برای جلوگیری از بحران‌های بعدی).....
۳۲.....	سطوح بحران.....
۳۳.....	بخش‌های سامانه فرماندهی حادثه.....
۳۳.....	پایگاه‌های پشتیبانی مدیریت بحران.....
۳۳.....	مبنای انتخاب محل برای احداث پایگاه‌ها.....
۳۴.....	کارکردهای پایگاه‌های مدیریت بحران.....
۳۴.....	- شرایط عادی.....
۳۴.....	- هنگام وقوع بحران.....
۳۴.....	انواع پایگاه‌ها.....
۳۵.....	قواعد عملکردی پایگاه‌ها.....
۳۵.....	مدیریت و کارکنان پایگاه‌های ویژه.....
۳۵.....	- شرایط عادی.....
۳۵.....	- هنگام وقوع بحران.....
۳۶.....	وظایف مدیر پایگاه ویژه.....
۳۶.....	وظایف مدیر پایگاه چند منظوره.....
۳۸.....	ستاد حوادث و سوانح غیرمترقبه کشور و ستادهای تابع آن.....
۵۶.....	سیاست‌های ابلاغی مقام معظم رهبری در زمینه مدیریت بحران.....
۵۸.....	جمع‌بندی.....

فصل دوم: مبانی و اصول HSE/۵۹

۶۰.....	کلیات، اصول، تعاریف و مفاهیم HSE.....
۶۱.....	تاریخچه مدیریت HSE.....
۶۲.....	قرن شانزدهم.....
۶۲.....	قرن هفدهم.....
۶۲.....	قرن هیجدهم.....
۶۳.....	قرن نوزدهم و بیستم.....